

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 5 mars 1946 kl. 3 em.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om rätt till fria järnvägsresor för personer, som på grund av lyte eller vanförhet ej kunna företaga resor utan vårdare m. m.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 118, har fru Rönn-Christiansson m. fl. föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utfärdandet av bestämmelser av innebörd, att personer, som på grund av lyte eller vanförhet ej utan vårdare kunna företaga resor, samt att anhöriga till sådana personer, som på grund av lyte, vanförhet eller för uppfostran befinna sig på anstalter av olika slag, komma i åtnjutande av fria järnvägsresor.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet inhämtat utlåtanden från järnvägsstyrelsen, medicinalstyrelsen, socialvårdskommittén och Svenska järnvägsföreningen.

Järnvägsstyrelsen erinrar om att för lytta eller vanföra vissa reselättnader redan införts i skilda hänseenden. Så t. ex. hade Kungl. Maj:t medgivit befordring i 3 klass mot en avgift motsvarande 75 % av den för person över 12 år gällande avgiften för enkel resa och halva denna avgift för barn under 12 år för medellösa lärjungar vid dövstums- och blindskolor samt vissa vårdanstalter ävensom för erforderliga vårdare, allt vid resor mellan skolan och hemmet vid feriernas början och slut, resp. till och från anstalten. Kungl. Maj:t hade därjämte medgivit befordring av invalidfordon (rullstol o. d.), som för personligt bruk medföres av den resande mot endast inskrivningsavgift för vanligt resogods, oavsett vikt och transportavstånd, samt avgiftsfri befordring av ledarhund, som av blind medföres för personlig hjälp.

Medan dessa nu gällande avgiftslindringar avsågo ett mycket begränsat klientel, syntes det i motionen framförda förslaget om fria resor praktiskt taget komma att omfatta alla lytta och vanföra, som äro i behov av vårdare vid sina resor. Här vore alltså fråga om en väsentlig utvidgning av redan befintliga medgivanden som skulle omfatta bl. a. alla blinda i landet, vilka enligt inhämtad uppgift enbart dessa uppgå till ca 7 000 personer.

Vad anginge den andra i motionen berörda resandekategorien, de sjukas anhöriga, som också föreslås skola erhålla fria resor för att underlätta kontakten mellan den sjuke och hans anhöriga, hade en dylik förmån för närvarande ingen motsvarighet och skulle, om den medgäves, säkerligen draga med sig betänkliga konsekvenser i form av krav på liknande förmåner vid resor för besök av andra sjuka än här är fråga om, alltså för sjukbesök i allmänhet.

I fråga om dessa resor torde i båda fallen och speciellt beträffande det senare en sträng behovsprövning bli nödvändig liksom också en stark begränsning av antalet fria resor. Även under angivna förhållanden torde dock uppenbara svårigheter föreligga att ernå betryggande kontroll över att förmånen icke missbrukas.

Beträffande belastningen av järnvägarna så hade någon minskning ännu icke inträtt och väntades icke heller inträda under innevarande år. Styrelsen hade i sitt utlåtande angående »1941 års befolkningsutrednings betänkande om åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn» utförligt behandlat trafiksituationen sommaren 1946.

Då motionärerna beträffande kostnaderna framhålla, att det här närmast rör sig om en bokföringsfråga — varvid detta begrepp tydligen givits en mera allmän innebörd — torde få framhållas, att, även vid ett fullt genomfört förstatligande av enskilda järnvägar, detta betraktelsesätt kunde anses riktigt endast i den mån statens järnvägar genom särskilt anslag hållas skadeslösa för den inkomstminskning, som den ifrågasatta avgiftsfria befordringen medför. Någon åtgärd i sådan riktning ifrågasattes emellertid icke i motionen.

Järnvägsstyrelsen avstyrker bifall till motionen.

Medicinalstyrelsen anför i huvudsak följande.

Medicinalstyrelsen ville först erinra om att de krav, som ur rent medicinska synpunkter kunna ställas på underlättande av resemöjligheter för personer tillhörande här ifrågavarande kategorier, redan i viss utsträckning äro tillgodosedda. Sålunda finnes det möjlighet att efter behovsprövning lämna reseersättning åt såväl vårdsökande som vårdare vid förflyttning till och från åtskilliga sjukvårdsinrättningar och andra anstalter. Det torde också ofta förekomma, att barnavårds- eller fattigvårdsnämnder lämna bidrag till resekostnader åt föräldrar för besök hos barn, intagna på skyddshem m. m. Även om det vore ett önskemål att detta kunde ske i större utsträckning än vad nu är fallet, måste det framhållas, att en individuell prövning är behövlig, särskilt då det gäller skyddshemsklientelet. I många fall vore det ett viktigt led i behandlingen, att barnet avlägsnas från en olämplig miljö. Under sådana förhållanden kunde besök av anhöriga understundom inverka i ogynnsam riktning.

På anstalter för undervisning och utbildning av vanföra vore arbetet fördelat på terminer och kunde eleverna erhålla ersättning för hemresa under ferierna. I sådana fall syntes fria resor åt anhöriga knappast erforderliga. Större vore behovet av sådant understöd, då det är fråga om patienter, som vårdas under mycket långa tider på vissa sjukvårdsinrättningar belägna långt från hemorten, exempelvis kustsanatorier.

Såsom generellt omdöme om den sista punkten i motionen uttalade styrelsen därför, att det i många fall vore ett önskemål, att möjlighet till fria resor beredes åt nära anhöriga till personer, som vårdas å vissa sjukvårdsinrättningar och andra anstalter, men att en prövning av behov och lämplighet borde företagas i det enskilda fallet.

Beträffande den första punkten i motionen — förslaget om fria resor åt lytta och vanföra, som ej kunna reda sig utan vårdare — syntes detta vara en rent humanitär fråga, vilken i första hand bör bedömas ur andra än medicinska synpunkter. Avgörandet, om invaliditeten är av sådan art, att den givna förutsättningen kan sägas föreligga, torde dock i många fall böra träffas av läkare. Medicinalstyrelsen finner knappast någon anledning föreligga att tillstyrka motionen.

Socialvårdskommittén åberopar beträffande vanföra, att förmånen av fria resor enligt kungl. kungörelsen den 5 maj 1939 tillkommer medellösa eller mindre bemedlade vanföra ävensom vårdare åt dessa vid resor till och från de statsunderstödda vanförestalterna samt i samband med dessa anordnade skolhem, samt anför vidare, att kommittén icke vore övertygad om att behov föreligger att utsträcka denna rätt till andra slag av resor för vanföra, framför allt icke därest kommitténs förslag till förbättrade invalidpensioner genomföres. I fråga om personer, som för uppfostran befinna sig på anstalter av olika slag, erinrar kommittén om att denna fråga varit föremål för behandling av 1942 års skyddshemsutredning samt att den nu vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Kommittén avstyrker därför motionärernas förslag i denna del. I den mån motionärerna förordade fria järnvägsresor för anhöriga till elev, som för uppfostran befinner sig på anstalter av annat slag, varmed väl närmast avses skolhem och skolinternat, finner kommittén behovet av dylika stödåtgärder icke vara styrkt. Kommittén förordar således, att motionen nr 118 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Svenska järnvägsföreningen framhåller, att den hade svårt inse, att det kan vara riktigt att i alltmer utökad omfattning gå in för fria resor. Eventuellt önskvärd förbättrad ställning för sådan grupp av människor, varom här är fråga, syntes böra ordnas på annat sätt. Erfarenheten visade för övrigt, att förmånen av fria resor lätt missbrukas, något som torde komma att ske även beträffande nu föreslagna resor. Alldeles särskilt måste enligt

föreningens förmenande detta bliva fallet, därest motionärernas förslag om fria resor för anhöriga till sådana personer, som på grund av lyte, vanförhet eller för uppfostran befinna sig på anstalter av olika slag, skulle genomföras. Slutligen tedde sig ur trafiksynpunkt läget för närvarande om möjligt än mörkare än tidigare. Föreningen avstyrker bifall till motionen, alldeles oavsett sistnämnda synpunkter.

Utskottet. För egen del får utskottet anföra följande.

Med vissa sjukdomar behäftade personer (dövstumma, blinda o. s. v.) äga redan nu enligt gällande bestämmelser rätt att jämte dem åtföljande vårdare under vissa betingelser samt mot nedsatt pris färdas å järnväg. Härvid förutsättes dock att resan avser färd i anslutning till skoltermens början och avslutning o. d. Jämväl andra slag av reselättnader hava anordnats för blinda och lytta, såsom fri befordran av ledarhund och rullstol. I fråga om resor för annat ändamål synes det utskottet uteslutet att — utan förutgången individuell behovsprövning i varje fall — medgiva avgiftsfrihet. En dylik prövning skulle säkerligen vara förenad med stora vanskligheter. Att medgiva liknande förmån för besökande anhöriga till i motionen angivna kategorier sjuka skulle tvivelsutan leda till betänkliga konsekvenser, enär med samma rätt anhöriga till personer, lidande av andra sjukdomar, kunde förväntas göra anspråk därpå. I detta sammanhang vill utskottet därjämte erinra om statens järnvägars egenskap av affärsdrivande verk, vilket näppeligen i större omfattning bör belastas med för järnvägen såsom trafikinstitution främmande utgifter i form av avgiftsfrihet för resor på grund av sociala hänsyn. Skall resebidrag överhuvud lämnas, bör detta helst ske, ej i form av biljettnedsättning eller avgiftsfrihet, utan genom bidrag till eller ersättning för havda biljettkostnader med anlitanande av därför särskilt anvisade medel. Utskottet vill i detta sammanhang bringa i erinran, att riksdagen år 1945 godtog en liknande inställning från utskottets sida till den då aktuella frågan om fria resor för folkpensionärer.

Beträffande förmånen av fria resor åt personer, som för uppfostran befinna sig på anstalter av olika slag, har utskottet i likhet med socialvårdskommittén funnit behov ej föreligga. Enligt kungl. kungörelsen den 5 maj 1939 tillkommer dylik förmån sålunda medellösa eller mindre bemedlade vanföra ävensom vårdare åt dessa vid resor till och från de statsunderstödda vanföreanstalterna och i samband med dem anordnade skolhem.

Beträffande å skyddshem intagna personer har redan 1932 års skyddshemsutredning för övrigt förehaft frågan till behandling, och då den för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, saknar utskottet anledning förorda bifall till motionen i denna del. Ej heller i fråga om andra internat (skolor) synas tillräckliga skäl föreligga för bifall, vare sig det gäller där vistande personer eller sådana, som önska besöka dessa.

Under åberopande av det anförda får utskottet därför hemställa,

att motionen II:118 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 26 februari 1946.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar *Skantze*, *Hedqvist**), fru *Svedberg*, herrar *Boman* i Stavsund, *Persson* i Svensköp*), *Engström*, *Jonsson* i Järvsand och *Thapper*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.
